

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет журналістики

Кафедра журналістики та нових медіа

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ

_____ 2023 року

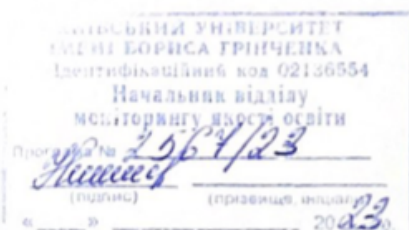

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В МЕДІА:
ФАКТЧЕКІНГ**

для студентів

Спеціальності: 061 Журналістика
Рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)
Освітньої програми: 061.00.05 Міжнародна журналістика

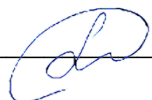
Київ – 2023

Розробник: Яна Бакаєвич, викладач кафедри журналістики і нових медіа.

Викладач: Яна Бакаєвич, викладач кафедри журналістики і нових медіа.

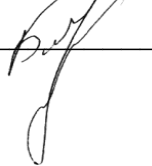
Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри журналістики та нових медіа

Протокол від 9 лютого 2023 року № 9

Завідувач кафедри Інга ПОГРЕБНЯК

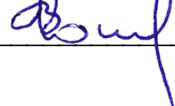
Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародна журналістика»

8 лютого 2023 року

Гарант освітньо-професійної програми Ольга БИКОВА

Робочу програму перевірено

9 лютого 2023 р.

Заступник декана Факультету журналістики Вікторія СОШИНСЬКА

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. (____), “____” 20__ р., протокол №____
 на 20__/20__ н.р. (____), “____” 20__ р., протокол №____
 на 20__/20__ н.р. (____), “____” 20__ р., протокол №____
 на 20__/20__ н.р. (____), “____” 20__ р., протокол №____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання
	денна
Вид дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів/годин	2/60
Курс	3
Семестр	6
Кількість змістових модулів з розподілом	2
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, в тому числі:	60
Аудиторні	28
Модульний контроль	4
Самостійна робота	28
Форма семестрового контролю	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: ознайомити студентів з концепцією, системою основних понять, з принципами і видами фактчекінгу, виробити навички пошуку, визначення методики осмислення інформації, аналізу й оцінки явищ із різних сфер життя суспільства. Студенти отримають базові знання з методології, теорії, технології, методики та організації проведення фактчек-досліджень, тобто теоретичне і практичне підґрунтя для ефективною практичною діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Фактчекінг» є:

- дати визначення поняття «фактчекінг»; з'ясувати відмінності між «журналістським розслідуванням» і «фактчекінгом»;
- з'ясувати місце розслідувальної журналістики в системі сучасних видів журналістської діяльності;
- проаналізувати предмет розслідування в журналістиці, його види й особливості;
- вивчити основні методи пізнання дійсності, якими користується журналіст у процесі проведення фактчекінгу;
- розглянути й проаналізувати особливості організації й основні етапи проведення аналізу контенту з відкритих джерел для спростування недостовірної чи фейкової інформації;
- охарактеризувати типи фактчекінгу: політичний, корупційний, економічний, екологічний, соціально-побутовий, історичний;
- виявити співвідношення понять достовірності, доказовості, переконливості;
- проаналізувати ключові джерела інформації, які використовує журналіст у процесі фактчекінгу, класифікувати й типізувати їх.

3. Результати навчання за дисципліною

За результатами вивчення дисципліни студент має отримати такі результати освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 061 Журналістика, а саме:

знати:

- різницю між журналістським розслідуванням і фактчекінгом;
- предмет дослідження в журналістиці, його види й особливості;
- основні методи пізнання дійсності, якими користується журналіст у процесі проведення фактчекінгу;
- особливості організації й основні етапи проведення фактчек-досліджень;
- усі типи розслідувань, які практикують у сучасних ЗМІ;

- принципи створення тексту фактчек-дослідження;
- ключові джерела інформації, якими можна скористатися у процесі розслідування;
- найважливіші правові, адміністративні, професійні перепони, що виникають перед журналістом, який проводить фактчек-дослідження;

уміти:

- вільно оперувати термінологією і прикладами, що стосуються фактчекінгу;
- обирати продуктивні напрямки для здійснення пошукової діяльності й конкретні теми для фактчек-дослідження;
- ефективно застосовувати найважливіші методи пізнання дійсності для збору й аналізу інформації;
- організувати і провести пошук та збір інформації, опрацювати здобуті дані, розробити гіпотезу і довести її істинність чи хибність;
- написати якісний, доступний і переконливий текст фактчек-дослідження.

Вивчення дисципліни формує у студентів освітньої програми 061.00.05 Міжнародна журналістика такі **компетентності**:

загальні:

- ЗК-04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
- ЗК-07. Здатність працювати в команді

фахові:

- ФК-8. Здатність до аналізу та прогнозування інформаційних потреб медіаринку
- ФК-12. Здатність подавати інформацію у відповідній жанру текстово-візуальній формі з використанням сучасних інформаційних технологій
- ФК-16. Здатність до професійного комунікування з урахуванням норм міжнародного дипломатичного етикету, культурних норм та стереотипів країни, у якій здійснюється професійна діяльність
- ФК-18. Здатність використовувати комп'ютерно-інформаційні технології оброблення інформації з метою пошуку, збору та оброблення інформації про країни і регіони світу, послуговуватись сучасними методами і засобами аналізу інформації у практичній професійній діяльності
- ФК-19. Здатність розвивати й підтримувати на якісному рівні професійну діяльність: генерувати нові ідеї у професійній сфері; створювати контент

з урахуванням розвитку інформаційних технологій та комунікаційних мереж; вміння розпізнавати та нейтралізувати патогенні тексти

Впродовж вивчення дисципліни мають бути досягнуті такі **програмні результати навчання**:

- ПРН-12. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, іноземною мовою
- ПРН-19. Визначати актуальність міжнародної проблематики медіа-продуктів, реалізовувати професійну універсальність у тематичному полі ЗМІ
- ПРН-20. Уміти збирати, обробляти й упорядковувати великий обсяг інформації про міжнародну ситуацію, стан міжнародної політики держав певного регіону

4. Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семинарських	Лабораторних	Самостійна робота
6 семестр							
Змістовий модуль I. Фактчекінг у роботі сучасного журналіста							
1.1	Тема 1. Фактчекінг: основні поняття	8	4	4		4	
1.2	Тема 2. Структура побудови фактчек-розслідування	8	2	2		6	
1.3	Тема 3. Фактчек: концепт, вердикт, форма	12	8			8	4
	Модульна контрольна робота	2					2
	Разом за змістовим модулем 1	30	14	6		8	14
Змістовий модуль II. Інформаційні продукти фактчекінгу							
2.1	Тема 4. Фактчек: фото, відео та джерела даних	8	4	4		4	
2.2	Тема 5. ЗМІ та експерти: кому довіряти і як обрати професіоналів	6	2			2	4
2.3	Тема 6. Дотримання етичних стандартів під час проведення розслідування та фактчекінг отриманої інформації	6	4			4	2
2.4	Тема 7. Систематизація доказів тез. Презентація фактчек-проєкту. Засоби сторітелінгу для різних платформ	8	4			4	4
	Модульна контрольна робота	2					2
	Разом за змістовим модулем 2	30	14	4		10	14
	Залік						
	Разом за навчальним планом	60	28	10		18	28

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I.

ФАКТЧЕКІНГ У РОБОТІ СУЧАСНОГО ЖУРНАЛІСТА

Лекція 1.1 Фактчекінг: основні поняття (4 год)

Передумови виникнення фактчекінгу. Поняття і методологія фактчеку. Фактчек як трендове дослідження. Загрози викривлення фактів та надання

неточної інформації. Саморегуляція медіа. Дезінформація, маніпуляція та фейків в продукті ЗМІ.

Лекція 1.2 Структура побудови фактчек-розслідування (2 год)

Швидкість і достовірність – критерії подання інформації ЗМІ. Вердикти фактчекінгу. Різновиди фактчеку за змістом, спрямованістю, формою.

Лабораторне заняття 1. Фактчек: концепт, вердикт, форма (8 год)

Змістовий модуль II.

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОДУКТИ ФАКТЧЕКІНГУ

Лекція 2.1 Об'єкти дослідження фактчеку (4 год)

Публічна заява як основний об'єкт дослідження. Побудова доказової бази фактчек-дослідження. Перевірка контенту, зображень, відео. Побудова процесу верифікації.

Лабораторне заняття 2. Особливості верифікації контенту (2 год)

Лабораторне заняття 3. Робота з джерелами даних (4 год)

Лабораторне заняття 4. Систематизація доказів тез (4 год)

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	2	2
Відвідування семінарських занять					
Відвідування на лабораторному занятті	1	4	4	5	5
Робота на семінарському занятті					
Робота на практичному занятті					
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	4	40	5	50
Виконання завдань для самостійної роботи	5	7	35	7	35

Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ					
<i>Разом</i>			107		117
Максимальна кількість балів	224				
Залік					
Розрахунок коефіцієнта	Розрахунок: $224 : 100 = 2,24$ Студент набрав: 205 балів Оцінка: $205 : 2,24 = 92$ бали				

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Змістовий модуль І.

ФАКТЧЕКІНГ У РОБОТІ СУЧАСНОГО ЖУРНАЛІСТА

1.1. Дайте визначення понять: брехня, верифікація, маніпуляція, медіаграмотність, фактчек, фейк (4 год.).

Проаналізуйте портали, що спеціалізуються на фактчеку в Україні: «VoxUkraine» – більше, ніж аналітика про Україну – розвиває перший фактчекінговий проект в Україні VoxCheck, який виявляє брехню і маніпуляції в заявах політиків. Організація наголошує на тому, що є некомерційною і фінансується за рахунок благодійних внесків сотень людей, а також грантів донорських організацій, «Stopfake.org» – боротьба з неправдивою інформацією про події в Україні – основна діяльність направлена на боротьбу з антиукраїнською пропагандою, заявами і фактами, спрямованими на дискредитацію України, «Без брехні» – фактчек політичної риторики – аналітична платформа, фахівці якої, крім того, що аналізують заяви українських політиків та можновладців за класичною методикою фактчек, розробляють нові підходи і формати фактчеку, здійснюють аналітичну діяльність у цьому напрямку, просувають фактчек у регіони країни шляхом проведення тренінгів.

1.2. Оберіть одну з опублікованих у ЗМІ тез політика і проаналізуйте її за структурою експерта фактчекінгового ресурсу «StopFake» Олексія Набожняка (6 год.):

1. Обрати матеріал і виділити з нього твердження, що потребують перевірки, обрати якомога оперативніший та якісніший спосіб перевірки;

2. Пошукати в авторитетних джерелах інформації підтвердження, що допоможуть класифікувати повідомлення як правдиве, неправдиве, оманливе або таке, що не можна перевірити;

3. Відібраний і проаналізований факт супроводжується коментарем, у якому аргументується вибір перевірки саме цього факту та її результат;

4. Експерт перевіряє коментар – якість і надійність джерела, відповідність класифікації;

5. Якщо коментар проходить перевірку, здійснюється перехресний фактчекінг (фінальна перевірка на внутрішню логіку); якщо ні – дослідник виправляє коментар, враховуючи зауваження експерта;

6. Залучення зовнішнього експерта, який, якщо це потрібно, оцінює текст;

7. Публікація перевірених даних. Публікуючи їх, варто посилатись на джерела перевірки та експертів.

1.3. Складіть власний чек-лист інструментів фактчекінгу (4 год.).

Змістовий модуль II.

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОДУКТИ ФАКТЧЕКІНГУ

2.1. Із запропонованого переліку оберіть джерела для фактчеку (4 год.):

1. Міжнародна громадська організація «Червоний Хрест»
2. ООН
3. Держстат Німеччини
4. Постанова Сейму Польщі
5. Рішення сільської ради села Петрівці
6. Промова Генерального секретаря НАТО
7. Звіт НКРЄКП (Нацкомісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг)
8. Протокол поліції про накладання штрафу
9. Реєстр судових рішень
10. Список учасників зборів активу Громадської організації
11. Нотаріальна довідка

12. Інтерв'ю заступника міністра вугільної промисловості
13. Постанова Верховної Ради
14. Виступ Президента України на засіданні РНБО
15. Публікація на сайті «Українська правда»
16. Стенограма засідання Кабінету міністрів України
17. Чек про надання інформаційних послуг ТОВ «Електрон»
18. Акт закупівлі-продажу електродвигунів ПАО «Завод «Богдан»»
19. Повідомлення у Twitter акаунті президента США Трампа
20. Податкова декларація депутата Гончаренко
21. Бюджет міністерства аграрної політики Республіки Монголія

2.2. Вивчіть особливості фактчекінгу (4 год.):

Фактчек не шукає цілеспрямовано брехню/маніпуляції і т.д., а шляхом дослідження фактів, встановлює їх достовірність чи хибність.

Відтворює та демонструє дійсну картину подій, явищ.

Кожному повідомленню/заяві, яка перевірена, встановлюється вердикт – правда, неправда, маніпуляція та інші.

Фактчек не вказує, що «об'єкт перевірки» брехун/маніпулятор, а констатує, що його повідомлення є правдивим/неправдивим і т.д.

2.3. Проаналізуйте правила оптимізації роботи з інформацією (за О. Гороховським) (2 год.):

Проблема	Рекомендоване рішення
Ресурси державних офіційних органів	Державні статистичні (Держстат та ін.). Державні бюджетні документи. Законодавчі — Конституція, кодекси. Будь-які відкриті реєстри.
Влада	Бази НБУ, Казначейства, фіскальних органів. Ресурси профільних міністерств, фондів.

	Державні регіональні профільні ресурси. □
Ресурси офіційних міжнародних структур, офіційні ресурси інших країн	ООН, ВООЗ, Інтерпол, ОБСЕ, НАТО... Фінансові — Світовий банк, МВФ, ЄБРР... Держстати інших країн. Бюджетні та законодавчі ресурси інших країн. Профільні міністерства та фонди інших країн.
Міжнародні визнані недержавні спеціалізовані ресурси	Аналітичні, рейтингові (Transparency International ...). Міжнародні НГО (Червоний Хрест/Напівмісяць, ФІФА...). Визнані професійні видання (The Economist...). Бібліотеки, наукові інститут (Бодліанська бібліотека в Оксфорді...).
Запити в державні та міжнародні установи	Друковані, електронні.
Експертні заключення	Якщо експерт посилається на фахове, визнане джерело. При неможливості отримати дані з джерела самостійно. Як другорядний аргумент доказової бази. В окремих форматах фактчекінгу

2.4. Проаналізуйте тези публічних осіб за такими вердиктами (4 год.):

ПРАВДА

- наведені спікером факти та документальні дані, причинно-наслідкові зв'язки, динаміка та перебіг подій/явищ відповідають дійсності;
- присутня чітка логіка у використанні аргументації;
- спікер демонструє високий рівень обізнаності по темі заяви.

МАНІПУЛЯЦІЯ

- наведені спікером факти та документальні дані відповідають дійсності, але побудова причинно-наслідкових зв'язків між ними – викривлена/спотворена/умовна/надумана;
- наведені спікером факти та документальні дані, які відповідають дійсності, чергуються із викривленими/хибними/надуманими/неправдивими;
- обізнаність спікера у темі заяви може бути як поверхнева/умовна, так і глибока (що якраз і дозволяє здійснювати фактичні маніпуляції).

ФАКТИЧНА ПОМИЛКА

- наведені спікером факти та документальні дані, причинно-наслідкові зв'язки, динаміка та перебіг подій/явищ у цілому відповідають дійсності, але містять незначні відхилення/похибки/неточності, які не спотворюють загальну картину;
- логіка викладення задовільна – присутня непослідовність у використанні аргументів.

НЕПРАВДА

- наведені спікером факти та документальні дані, причинно-наслідкові зв'язки, динаміка та перебіг подій/явищ НЕ відповідають дійсності – містять викривлення/грубі помилки/вигадані елементи
- логіка аргументації спотворена – відсутня послідовність викладення, або вона є штучною;
- для надання аргументам тези ваги, присутні посилання на фахові джерела (які можуть не мати відношення до теми заяви або взагалі не існувати) а також (частково) на дійсні факти/документальні дані;

– обізнаність спікера в темі заяви може бути як поверхнева/умовна, так і глибока (що дозволяє надавати викривленим аргументам ваги).

Критерії оцінювання самостійної роботи

Кожна самостійна робота оцінюється у 5 балів. Максимальне розкриття питання та виконання практичних завдань гарантує студентові отримання високої оцінки, що пізніше буде врахована у загальний рейтинг під час складання навчальної дисципліни на сесії.

Критерії оцінювання відповіді:

- відповідність змісту;
- повнота і ґрунтовність викладу;
- доказовість і логічність викладу;
- термінологічна коректність;
- здатність до обґрунтування висновків;
- володіння нормами літературної мови і культури письмової відповіді.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульна контрольна робота проводиться після вивчення певного змістового модуля. Оцінюється за виконання завдань у формі, зазначеній викладачем у робочій програмі. Кількість модульних контрольних робіт з навчальної дисципліни – 2 (по 2 год.), виконання кожної роботи є обов'язковим.

ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Змістовий модуль І.

ФАКТЧЕКІНГ У РОБОТІ СУЧАСНОГО ЖУРНАЛІСТА

Модульна контрольна робота проводиться у вигляді тестування у Центрі мультимедійних технологій (2 год.).

Змістовий модуль II.

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОДУКТИ ФАКТЧЕКІНГУ

Під час модульного контролю студенти аналізують новинні жанри в крос-медійних ЗМІ (2 год.).

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Фактчекінг» оцінюються за єдиною кредитно-трансферною системою, в основу якої покладено принцип коопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100. Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально–методичної карти, де зазначено види контролю й принципи їх оцінювання.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, складання модульних контрольних робіт та інших видів контролю.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально–дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Форма проведення: *залік*

Критерії оцінювання:

За загальним показником суми балів зароблених студентом протягом семестру поділеної на коефіцієнт – 2,24.

6.5. Орієнтовний перелік питань до заліку.

1. Визначіть тип вердикту: наведені спікером факти та документальні дані, причинно-наслідкові зв'язки, динаміка та перебіг подій/явищ відповідають дійсності?
2. Які теми зазвичай піднімають у фактчек-дослідженні?
3. Визначіть, що перевіряє фактчек.
4. У яких джерелах можна перевіряти інформацію про людей?
5. Джерела для пошуку інформації про майно.
6. Джерела інформації за ступенем доступності й достовірності даних.
7. Ключові етапи проведення фактчек-дослідження.
8. Структура матеріалу у форматі фактчеку.
9. Типи вердиктів.
10. Різновиди фактчеку за формою.
11. Визначіть тип вердикту: наведені спікером факти та документальні дані, причинно-наслідкові зв'язки, динаміка та перебіг подій/явищ у цілому

відповідають дійсності, але містять незначні відхилення/похибки/неточності, які не спотворюють загальну картину?

12. Публічна заява як основний об'єкт дослідження.
13. Причини поширення маніпуляцій.
14. Побудова доказової бази.
15. Джерела верифікації даних.
16. Міжнародні ресурси для верифікації даних.
17. Ознаки неправдивості інформації та маніпуляції фактами.
18. Охарактеризуйте поняття фейку.
19. Ознаки достовірної інформації.
20. Ефективні способи фіксації дезінформації від The New York Times.

1.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
A	100-90
B	82-89
C	75-81
D	69-74
E	60-68
Fx	35-59
F	1-34

7. Навчально-методична карта дисципліни «Фактчекінг»

Разом: 60 год., з них:
 10 год. – лекційних,
 18 год. – лабораторних занять,
 4 год. – модульні контрольні роботи,
 28 год. – самостійна робота.

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV
Модулі	Змістовий модуль I							Змістовий модуль II						
Назва модуля	ФАКТЧЕКІНГ У РОБОТІ СУЧАСНОГО ЖУРНАЛІСТА							ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОДУКТИ ФАКТЧЕКІНГУ						
Кількість балів за модуль	107 б.							117 б.						
Лекції	відвідування - 3 б.							відвідування - 2 б.						
Теми лекцій	Фактчекінг: основні поняття – 2 б.			Структура побудови фактчек- розслідуван ня – 1 б.				Об'єкти дослідження фактчеку – 2 б.						
Лабораторні заняття	Фактчек: концепт, вердикт, форма - 4+40 б.							Особливості верифікації контенту – 1+10 б.		Робота з джерелами даних – 2+20 б.			Систематизація доказів тез – 2+20 б.	
Самостійна робота	5x7=35 б.							5x7=35 б.						
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 – 25 б.							Модульна контрольна робота 2 – 25 б.						

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вардл К. Перевірка контенту, отриманого від читачів / Клер Вардл // Посібник з Верифікації / Крейг Сільверман. Європейський центр журналістики, 2014. – 128 с.
2. Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи: практичний посібник / О. Гороховський. – Дніпро: ЛІРА, 2017. – 133 с.
3. Іванов В. Ф. Вимоги до роботи з фактами та джерелами інформації в мас-медіа // Інформаційне суспільство. – Вип. 22. – 2015. – С. 17–20.
4. Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди [Електронний ресурс]. 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktchekingu-yak-profesiyno-vidriznyati-brehnyu-vid-pravdi/>
5. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика / Б. Бель, О. Бурмагін, Т. Патора, О. Хоменок. Київ: Друкарня Бізнесполіграф, 2013. – 190 с.
6. Почепцов Г. Фейк. Технології спотворення реальності / Г. Почепцов. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. – 175 с.
7. Рябічев В. Л. Верифікація контенту в соціальних медіа // Актуальні питання масової комунікації. – №18. – 2015. – С. 44–61.
8. Сісіна Л. Традиційні та інноваційні ресурси для верифікації інформації та їх використання в роботі інформаційно-аналітичних підрозділів бібліо-тек // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Вип. 46. – 2017. – С. 387–409.

Допоміжна література

1. Stopfake.org [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.stopfake.org/>
2. VoxCheck [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://voxukraine.org/ru/authors-ru/>
3. Без Брехні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<http://bez-brehni.com>
4. Блек К. 16 правил журналістського розслідування від експерта Лондонського Бюро розслідувальної журналістики // MediaSapiens. – 15.04.2016. — Режим доступу : http://osvita.media-sapiens.ua/ethics/standards/16_pravil_zhurnalistского_rozsliduvannya_vid_eksperta_londonskogo_byuro_rozslidivalnoi_zhurnalistiki. – Дата доступу: 21.01.2018.
5. Брехня-2018. Як кандидати в президенти та лідери партій брехали та маніпулювали у передвиборчий рік. Рейтинг маніпуляторів та брехунів VoxCheck [Електронний ресурс]. 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://voxukraine.org/longreads/lie-2018/index.html>.
6. Яценко Л. Інформаційно-аналітична діяльність : конспект лекцій. – Одеса: ОНПУ, 2014. – Режим доступу : http://opu.ua/upload/files/hsf/dsia/KL_IAD.pdf. – Дата доступу: 21.01.2018.